

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ

ФАРГОНА ДАВЛАТ УНИВЕРСИТЕТИ

**FarDU.
ILMIY
XABARLAR-**

1995 йилдан нашр этилади
Йилда 6 марта чиқади

1-2019

**НАУЧНЫЙ
ВЕСТНИК.
ФерГУ**

Издаётся с 1995 года
Выходит 6 раз в год

А.Тожалиев	
Инновацион ривожланиш – жамиятнинг янги тараққиёт босқичида мұхим омил	66
АДАБИЁТШУНОСЛИК	
Н.Каримов	
Исҳоқон Ибрат: янги маълумотлар.....	69
Ҳ.Худоймуродова	
“Рўзи Чориевнинг сўнгги васияти”да биографик метод.....	74
О.Абобакирова	
Ўзбек болалар ҳикоячилигининг услугубий хусусиятлари	77
ТИЛШУНОСЛИК	
М.Ҳакимов, М.Фозиева	
Овоз тембрининг функционал хусусиятлари.....	81
Р.Шукров, Г.Жўрабоева	
Исҳоқон Ибратнинг «Фарғона тарихи» асарида водий топонимлари таҳлили	87
О.Бегимов	
Қўшма таркибли оронимларнинг ясалишига доир	92
ПЕДАГОГИКА, ПСИХОЛОГИЯ	
Л.Ахмедова	
Инновацион таълим технологиялари орқали олийгоҳ талабаларини инглиз тилида сўзлашга ўргатиш	96
Ж.Жалолов	
Чет тили ўқитиш мазмунини тайёрлаш ва ўргатиш методикаси (методологик нуқтаи назар).....	101
ИЛМИЙ АХБОРОТ	
А. Ўринов, Г.Собиржонова	
Функция ҳосиласининг тенгламалар ечишга татбиқи.....	105
Д.Орипов	
Каср тартибли оддий дифференциал тенглама учун локал ва нолокал шартли чегаравий масала ҳақида	108
Н.Тўхтасинова	
Псевдоқавариқ соҳалар ва уларнинг хоссалари	111
Ф.Исматуллаев, С.Ахмедова	
Ўзбекистон – Италия ҳамкорлигининг айrim масалалари	113
М.Усманов	
Фуқаролик жамиятининг маданий ва гуманитар жабҳалари.....	115
М. Раджабова	
Фарғона вилояти шаҳарларида аҳолига тиббий хизмат кўрсатишнинг аҳволи (1917 – 1924 йиллар)	118
Б.Бахриддинова	
Билвосита ва бевосита таржимада реалиялар	121
З.Жўраева, Н.Ўсарова, Н.Дўлтаева	
Салиҳ Бишакчи томонидан Абдурауф Фитрат асарларининг қиёсий таҳлили	124
И.Хожалиев, И.Аҳмаджонов	
Термин ва талқин муаммосига доир	127
Б.Қурбонова, З.Каримова	
Ўзбек ва қыргиз тиллари лексикасида макон семали лексемаларнинг ифодаланиши	130
Г.Икромова	
Шароф Бошбеков драмаларининг айrim фонетик хусусиятлари	132
ФАНИМИЗ ФИДОИЙЛАРИ	
Ўзбек тилшунослигининг фозил сиймоси	135
БИБЛИОГРАФИЯ	
Библиография	137

АДАБИЁТШУНОСЛИК

УДК:82/89+004.13+8-32

ЎЗБЕК БОЛАЛАР ҲИКОЯЧИЛИГИНИНГ УСЛУБИЙ ХУСУСИЯТЛАРИ

О.Абобакирова

Аннотация

Мақолада Анвар Обиджоннинг болаларга аталган ҳикояларидағи услугбий хусусиятлар таҳлил этилган.

Annotation

In this article the methodological peculiarities of histories for Anvar Obidjon which devoted to children are analyzed.

Таянч сўз ва иборалар: услугб, ҳикоя, бадиий маҳорат, ёзувчининг дунёкараши, болалар адабиёти, юмор, тасвир услуби.

Ключевые слова и выражения: метод, рассказ, художественное мастерство, мировоззрение писателя, детская литература, юмор, метод описания.

Key words and expressions: method, history, style, writers worldview, children's literature, humor, descriptive method.

Ўзбек болалар ҳикоячилиги тараққиётида Анвар Обиджон ижодининг алоҳида ўрни бор. Айниқса, у енгил юморга йўғрилган бетакрор тасвир услуби билан ўзбек болалар ҳикоячилигини янги босқичга олиб чиқди. Маълумки, услугб "поэтиканинг муҳим категорияларидан бири; бадиий асарнинг у ёки бу тарздаги шаклий қурилишини белгиловчи умумий принципи. У антропологик, яъни ижодкор шахси билан боғлиқ категория саналиб, унинг ижодий индивидуаллигини белгилайди" [1,339]. Ўзбек тилининг изохли луғатида "Ёзувчининг бирор асар ёки адабиёт жанрининг тил воситаларидан фойдаланишидаги ўзига хос йўли, усули" [2,281], дея таърифланади. Шунингдек, услугб:

1. Ёзувчи ижоди учун характерли бўлган ифодали йўли, ғоялар бирлиги, дунёкарашнинг умумийлиги. 2.Ифодалаш усули. Замонавий адабиётшунослиқда услугб термини икки маънони маълум бир ижодкорнинг ва ижодкорлар гуруҳининг ифодалаш усулини англатади" [3,296]. Ёзувчи услуби эса, "Ижодкорнинг ўзига хос тили, характер яратиш ва бадиий қуввати. Ҳар бир чинакам ижодкор ўз услубига эга бўлади. Услуб ижодкорнинг ўзлигини, мустақиллигини белгилайди.Услубнинг шаклланиш жараёни жуда мураккабdir. Адабиёт тарихини билмасдан туриб, ёзувчи услубини аниқлаш жуда қийин" [2,11]. Анвар Обиджон ҳикоялари ҳам лўнда ифодаси, енгил юморга бой тасвир усули, ҳаётий талқинлари билан таъсирчанликни юзага келтиради. Улар қайси ёшдаги болаларга мўлжалланган бўлмасин, барчасини катталар ҳам мириқиб ўқидилар. Профессор А.Расулов тўғри таъкидлаганидай,

"Анвар Обиджон борлиқка – мавжудоту маҳлуқотга, ой, қуёш, юлдузларга, узлуксиз ғимир-ғимир ҳаракатга боланинг маъсум кўзи билан боқади. Пишиқ-пухта, умри узоқ асар яратади. Болалар адабиёти пирлари қаторидан ўз диди, тили, услуби билан жой олди" [4,11]. Дарҳақиқат, Анвар Обиджон ҳашорату парранда, ҳайвоноту набототни узоқ кузатиб ўргангани ҳолда тасвирга олиб кирган. Анвар Обиджон болаларга аталган асарларини тўпори соддалиқдан, фақат "мушукча – кучукча" тасвир билан чекланишдан ҳоли қилиб, юморга асосланган чуқур мазмун сингган реалистик тасвирга олиб чиқдики, бу ҳам ёзувчи услубининг ўзига хослигини белгиловчи жиҳатлардандир.

Унинг 1978-1983 йиллар оралиғида ёзилган "Атрофимиздаги қизиқчилар" ҳикоялари туркумидан йигирмадан ортиқ ҳайвон ва ҳашаротларни ўз тилида сўзлатиш орқали улар табиатига хос жиҳатларни ёритиб беради. Бу эса, ўз навбатида, болаларда табиатта, жонзотларга муҳаббат туйғуларини ўстиришга хизмат қиласи. Ёзувчи тасвирда доимо холис туради. Унинг талқинида заарли ҳашаротлар ҳам, йиртқич ҳайвонлар ҳам йўқ. Уларнинг барчаси яшаш учун курашадилар, холос. Шунингдек, уларнинг табиатда ўз ўрни ҳам бор. Масалан, "Кучукнинг ҳикояси" шундай тасвир билан бошланган: "Ўртоғинг ярамасроқ бўлса, орани очиб қилиб қўйиш, осон. Пайт пойлаб туриб, унга итқитилган сукни олиб қочсанг, бас, сен билан бир умрга саломаликни йигиштириб қўя қолади. Лекин ўз туғишган опанг бўлмағур чиқса, вов-вов, бундан қутулишнинг иложи йўқ экан.

Дарди бедаво-да шу опам. Менга ҳеч кун

О.Абобакирова –ФарДУ мактабгача таълим кафедраси ўқитувчиси.

бермайди. Сал-пал эсимда бор, жишилик пайтимизда ҳам аямни аввал у эмарди. Аслида ёнма-ён эмсам дуруст иш бўларди-ю, аммо бунга кўнмасди у ярамас. Кўпинча очлигимча ухлаб қолардим”⁵.

Шу туркумдаги “Қарғанинг ҳикояси” да болалар ўзини ақлли кўрсатишга уринишнинг, ўзгалар ишига арапашаверишнинг, чақимчиликнинг зарарини қарга тилидан баён этилган ҳикоядан билиб оладилар. Ёки, “Чўчқанинг ҳикояси”даги чўчқанининг яшаш тарзига хос жиҳатлар билан қуидагича танишамиз: “Хур... хур... хур-р-санҷчилик яхши нарса-да. Кеча балчиққа юмалаб, роса ўйнабман, денг. Кейин мазза қилиб, ахлат титклидим. Дадам аҳволимни кўриб, “сендан ҳақиқий чўчқа чиқади”, деб елкамга бир уриб қўйди. Сизнинг фикрингиз қанақалигини билмадим-у, мен доим: “Агар дунёда балчиқ деган нарса бўлмаса, яшашнинг биттаям қизиги қолмаса керак”, деб юраман. Афсуски, баъзилар бунга тушунмайди. Масалан, қўшнимиз қора совлиқ эсли-хушли ҳайвон бўла туриб, балчиқни ҳурмат қилмайди”^(5,116)

“Тулкичанинг ҳикояси”да эса воқеалар тулкичанинг товуқхонада “ая”си билан одамлар томонидан қафасга тушиб қолганлигини баён этиши билан бошланади: “Биз, тулкилар ҳақида гап кетгудай бўлса, одамлар исмимизнинг олдига албатта “айёр” сўзини қўшиб айтишади. Бу инсофдан эмас, менимча. Айёрлик билан уддабуронликнинг фарқига бориш керак. Тадбиркор бўлмасанг, яшаш қийин” [5,118]. Сўнг тулкичаларнинг қафасга кўйилган овқатларини атайн емасдан, ўзларини ўлганга солиб, озодликка ёришишлари ҳикоя қилинади.

А.Обиджон ҳикоялари болаларнинг жонзорлар ҳақидаги билимларини бойитишга ҳам хизмат қиласди. Масалан, “Ҳакканинг ҳикояси”да ҳакканинг совун ютишининг сабабини ” ... ҳаво тобора исиб кетяпти. Озгина совун есам, патларим тўкилиб, сал енгилроқ бўп қолардим”, деб изоҳлайди. Ҳакка ўзи кўрган нарсани олиб қочиш одатини қуидагича асослайди: “Одамлар мени “үғри” дейишишади. Шуям гап бўлдими! Нима, бошқа қушлардан бойиб кетган жойим борми? Кўпчилик қатори тирикчилик қилиб юрибманда. Ўзимга керагидан ортиқча нарсани ўмарган бўлсам, тешиб чиқсин. Фараз қилайлик, ёғлиққина сузма-қатиқ, қурут қилиб, офтобга териб қўйишган. Теварагимда ҳеч ким йўқ. Масалан, сиз ўша қурутлардан бир иккитасини татиб кўрмасмидингиз? Фақат,

олифтагарчилик қилмай, тўғрисини гапиринг. Ёки, томга ёйиб қўйилган ёнгоққа дуч келиб қолдингиз, дейлик. Нега энди, ундан уч-тўртта чақиб кўрмаслик керак экан? Биламан, шахсан сиз қоринни ҳам тўйдирасиз, чўнтакка ҳам урасиз. Мен бечорада ҳатто биттагина чўнтак ҳам йўқ”^[5,124]. Ана шу тариқа болалардаги ўзгалар нарсасини ўзидан сўрамай олиб қўйишдек ёмон одатни енгил юмор билан ҳакка тилидан қоралайди. Ёки, “Чиябўри ҳикояси” да ёзувчи бадиий тўқима воситасида Чиябўри кичик ёшдаги мактаб ўқувчисига айланади. Ўқувчи Чиябўри тилидан унинг мактабга боришга оёғи тортмай қолганлиги, ўқитувчининг саволлари борган сари қийинлашиб, айниқса, унга олдинги қаторда ўтириши ҳар кунги элақдан ўтиш бўлаётганини баён этади. Ўқитувчи Чиябўрининг ана шундай қийин саволларидан бири: “Қуён ботқоққа чўкаётган бўлса, биз нима қилишимиз керак?” деган сўрови бўлади. Ўқувчи бу саволга “жўяли” жавоб беравермагач, ўқитувчи бундай дейди: “Лекин биз Чиябўримиз. Биздан бошқача...Ўзимизга яраша нафсимиз бор...” [5,126]. Ниҳоят, ўқитувчи Чиябўри оғзини катта очиб, тумшуғини ўқувчи Чиябўри кекиртагига яқинлаштириб, “Қутқариб бўлгач, биз уни мана бундай қилиб...” дегандагина, ундан “Еб кўямиз!” деган жавоб олади. Жавобдан енгил тортган ўқитувчининг чехраси очилади, ўқувчининг елкасига уриб қўяркан, “Бор экансан-ку, Чиябўри деганнинг гапи мана бунақа бўлти-да!” дея, унга “тўрт” баҳо қўяди. Ҳикоя шундай якунланади:...Нима дединг? Учта товуққа иккита ўрдакни қўшсак, жами нечта бўлади, дейсанми? Бу масалани осонгина ҳал қилиш мумкин, оғайнижон. Бошни ортиқча қотириб ўтираслик учун уларни шартта еб қўямиз, қоринда ўзлари қўшилиб кетаверади”, [5, 126], дейди.

Ушбу ўринда фикрлашга эринчоқ болаларнинг кулгили ҳолатини ёзувчи ўзига хос тарзда, ўқувчи Чиябўри образи воситасида ифодалайди.

Ҳикоя қаҳрамонларининг ҳар бири воқеликни ўз тили орқали баён этади. Бу эса ифода йўсунининг жонли бўлишини таъминлаган. Масалан, “Ишком остида тимирсланиб юриб, даройи узумнинг уруғини топиб олдим. Қуриб кетгур зил-замбил экан, итариб ҳам, тортиб ҳам жойидан силжитиб бўлмади” (“Чумоли ҳикояси”); “Одамлар “мушук ҳам текинга офтобга чиқмайди”, деган мақол тўқишиганмиш. Бу, бекорчи гап бўлса керак, деб ўйлайман. Масалан, шахсан мен

АДАБИЁТШУНОСЛИК

ҳар куни томга чиқволиб, офтобда исинаман, лекин бунинг эвазига ҳеч кимдан ҳеч қанақа ҳақ талаб қилган эмасман” (“Мушукча ҳикояси); “От-дадам, Эшак-аям. Йўқ-йўқ, адашиб кетдим. Эшак-дадам, От-аям... Шунинг учун мен Хачирман. “Агар дадам ҳам от бўлганда, мен тойчоқ бўлиб туғилардим... Ё аксинча, аям ҳам эшак бўлганда эди, ҳозир қаршингизда мен эмас, кетворган бир хўтиқ турарди” (“Хачир ҳикояси”) ; “Одамлар эчкининг эмиб турганимни кўриб қолишиб, мени шунақаям тарақайлатиб қувишдик, бошим омон қолганига ҳали-ҳали шукур қиласман. Тимсоҳ деган дабдабали номим ана ўшандан кейин расво бўлади. Одамлар менга эчкиэмар, деган лақаб тиркашди” (Эчкиэмар ҳикояси”).

Анвар Обиджоннинг “Пашшавойнинг бошидан кечиргандари” ҳикояси қаҳрамони – Пашшавой. Воқеалар ана шу Пашшавой тилидан баён этилади. Муаллиф ушбу асарга “митти роман-фожиа” деган эслатмани киритган, уни кичик қисм ва бобларга ажратиб, роман шаклига келтирган бўлса-да, ушбу асар ҳикоя жанрига мансубдир. Ёзувчи бу билан баъзи романларнинг шаклий жиҳатларини ҳам ўзига хос юмор билан ифодалаётгандек бўлади. Асарнинг биринчи қисми “Хонадоннинг емирилиши” деб номланиб, тўртта бобдан иборат. Ёзувчи Пашшавойни одам сингари сўзлатиш, уларнинг инсонлар таржими ҳолига ўхшаш баён тарзини асарга киритиш орқали жонли, ҳаётӣ ифодани яратишга эришади. Ҳикояда Пашшавой оиласи билан “Шарқ” ошхонаси шифти кандикидаги ҳаёти қизиқарли воқеаларга бой. Ошхонага кирган одамлар кўп ичишар, пашшалар орасидан чиқкан пиёнисталар ичишни ана шу одамлардан ўргангандек эканлар. Ёзувчи арақҳўрликнинг зарарини болаларнинг ёш хусусиятларига мос ҳолда юмор билан тасвирларкан, “Арақҳўр пашшалардан биттаси менинг дадам. У ҳар куни кайфи тарақ келиб, аям бечорани дўппослагани-дўппослаган. Уйда тинч кун йўқ. Акамнинг жаҳли чиқиб, бир-икки марта дадам билан айтишиб ҳам қолди... Арақ деганлари жуда касофатли нарса экан. Соғ-саломат улғайиб олсан, бу лаънатини яқинига йўлатмаганим бўлсин-ей!” [5,104]. Лекин кўп ўтмай, Пашшавойнинг дадаси қадаҳга қўйилган араққа чўкиб кетиб, оламдан ўтди. Ушбу фожианинг сабабини Пашшавойнинг аяси шундай куйиниб изоҳлайди: “Раҳматли ўзиям кейинги пайтда ҳаддидан ошиб кетувди. Авваллари арақ юқи идишларни ялаб юради.

Бора-бора қадаҳларга одамлардан олдинроқ тумшуқ суқадиган бўлди” [5,109].

Кўп ўтмай, нонвойхонадаги тандир ёнида яшайдиган қари Пашшадан Пашшавойнинг аяси совчи келади. Сабаби, қари Пашшанинг кампирини бир яллачи Қурбақа “кап отиб” кўйган экан. Пашшавойнинг аяси эса совчиларга: “Ўша уятсиз чолни бошимга ураманми!? Унга тул қолган биронта Итпашшани топинглар” [5,106], дея кескин жавоб беради. Сўнг Пашшавойнинг акаси сурбет одамлардан ошхонани ҳоли қилиш учун бўлган жангла доридан заҳарланиб ўлади. Кўп ўтмай, Пашшавойнинг аяси ҳам итялақдан қолдиклар билан овқатланаётган пайтда устига тўкилган ювиндига чўкиб, ҳалок бўлади.

Асарнинг иккинчи қисми “Дарбадарлиқда” деб номланган бўлиб, тўрт бобдан иборат. Етим қолган Пашшавойни поччаси билан опаси ўз хонадонларига – бир бадавлат одамнинг данғиллама уйидан қимматбаҳо жавон олиб кетишади. Шу куни Пашшавой поччасининг қари бувиси мураббога ботиб, сўнг опаси алланима суртилган қофозга ёпишиб ўлади. Ёзувчи инсонни тубанликка етакловчи иродасизлик, кўрқоқликни почча иқрори орқали ўзига хос тарзда ифодалайди:

“Мен ҳақимда ёмон ўйламагин, –кўзимга қарамай аста гапириди у. -Опангга ёрдам бериш имумкин эди. Лекин унда севимли поччангдан ҳам айрилиб қолган бўлардинг” [5, 109]. Аммо почча ҳам кўп ўтмай хонада ивиришиб юрган кампирнинг қўлидаги чарм шилпилдоқ билан китобга пақкос “чаплаб қўйилади”. Ушбу воқеадан кейинги Пашшавой кечинмаларини шундай ифодалайди: “Шунда ўйлаб қолдим: поччам-ку барибир ўлар экан, ўшанда опамга ёрдам бериб, у билан бирга елимга қоришиб кетаверса бўлмасми? Тўғри, бир неча кун олдинроқ ўларди, лекин ўзидан яхши ном қолдиради. Унинг бу ишини бошқа пашшалар узоқ вақтгача бир-бирларига гаплашиб юришмасми?” [5,110].

Асар “Хотима” сида ёзувчи ушбу “роман-фожиа”ни бир баҳтсиз Пашшанинг чўнтағидан топилган ёндафтиридаги эсадаликлари асосида ёзганини қайд этаркан, унинг кейинги тақдири қўйидаги маълумотни беради: “Мусибат ҳақида гапириш қанчалик оғир бўлмасин, ахборотингиз учун яна бир нарсани айтиб қўйиш шарт: ўша дарбадар Пашша 1978 йилнинг саккизинчи августида мен танаввул қилиб турган қайноқ шўрвага тушиб, фожиали ҳалок бўлди” [5,112]. Ёзувчи пашшаларни ана

шу тарзда одамлар сингари фикрлатади, ўзаро улардек муроқотга киритади. Бу эса кулги ўйғотади. Пашша эса болаларни ўзларининг ифлос нарсаларга кўниб, ахлат жойларда овқатланишларига иқор бўлгани ҳолда бу ҳақдаги улар билимларни юзага келтиради.

Анвар Обиджон “Футбол тўпининг саргузашлари” (1984) ҳикоясида футбол тўпи бошидан кечирган воқеаларни унинг хотиралари орқали тасвирлайди. Акмал қора деган бола ўзига овқатланиш учун берилган пулдан ҳар куни беш тийиндан орттириб, тангаларини катакка кўмиб юради. Ниҳоят, футбол тўпи сотиб олиш учун етарли тангалар йиғилгач, уларни олмоқчи бўлиб катакка киргач, уларнинг устига чипор товуқ тухум тўплаб ўтириб олганлигини кўради. Ёзувчи ушбу воқеа воситасида футболнинг тараққиётига шўро даврида ғов бўлаётган шахслар, улар билан боғлиқ иллатлар ҳақида ҳам фикр юритади: ”Бунақанги молпараст товуқ ўз вақтида тарбияланмаса, оқибати чатоқ тугайди. Бугун танганинг устида жўжа очгиси келибдими, янаги сафар тухумни тўппа-тўғри хонадон мулки сақланадиган сандиқнинг қопқоғига қўяди. Кейинги гал қарабсизки, давлат банкидаги пўлат жавонга жой қилиб бермасанг, тухум босмайман, деб туриб олади. Фақат ўз ҳузурини ўйлайдиган товуқлар ёки товуқфеъллар кўп бўлган ерда эса ҳеч қачон футбол тараққий этмайди. Футболчилар ҳам ўша худбинлардан ўрнак олади, бирон командага ўтиб ўйнашдан олдин ўзига қандай наф тегишини сўраб-

суриштиришга тушади, фидоийлик йўқолади”[5,89]. Ёзувчи ушбу фикрлар орқали болаларни жамиятдаги кусур ва камчиликлар ҳақида ҳам фикр юритишга чорлайди.

Хуллас, Анвар Обиджоннинг болаларга бағишлиган ҳикояларига хос услубий жиҳатлар қўйидагиларда кўринади:

1. Ёзувчи табиатдаги ҳайвонлар, паррандаю ҳашаротларни сўзлатиш орқали улар ҳақидаги маълумотларни асарлари матнiga сингдириб юборади. Асар тилининг юморга бой, жонли, ҳаётий бўлишини таъминлайди.

2. Асарнинг матн ости маъноларидан, синонимик ва метафорик иборалардан самарали фойдаланиб, юморга мойил талқинларни юзага келтириш Анвар Обиджонни услубига хос жиҳатлардандир.

3. Тасвирланаётган воқеликка ва қаҳрамонларга муаллифнинг холис муносабати, ҳатто зарарли ҳашаротлар бўлса ҳам қораламаслик муаллиф услубига хос бўлиб, бу, болаларнинг атрофга синчковлик ва муҳаббат билан боқишлиарига ҳизмат қиласди. Асарларининг болаларбоп, қизиқарли бўлишини таъминлайди.

4. Ёзувчи одамлардек фикрловчи жонзорлар, нарсалар образини яратиш орқали уларни болаларга яна ҳам яқинлаштиради. Муаллиф маҳорати билан гўё одамлар билан бошқа жониворлару ҳашаротлар ўртасидаги айирма йўқолиб кетгандак бўлади. Ёзувчининг фикрича, табиатдаги ҳар бир жонзорнинг ўз ўрни бор. Улар яшаш учун курашиб, ҳаёт кечирадилар.

Адабиётлар:

- 1.Курбонов Д., Мамажонов З., Шерматов М. Адабиётшунослик луғати. –Т.: Akademnashr, 2010.
2. Ўзбек тилининг изоҳли луғати. Иккичи том. -М.: Рус тили , 1981.
- 3.Хотамов Н., Саримсақов Б. Адабиётшунослик терминларининг русча-ўзбекча изоҳли луғати. –Т.: Ўқитувчи, 1970.
4. Расулов А. Ўзлик сари йўл. -Т.: Adib, 2012.
5. Анвар Обиджон. Олтин юракли автобола. –Т.: Ёш гвардия, 1998.

(Тақризчи: Х.Жўраев— филология фанлари доктори.)